

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2026. gada 10. februārī

Senāts šādā sastāvā: senators referents Kaspars Balodis, senatori Zane Pētersone un Gvido Ungurs

izskatīja rakstveida procesā civillietu /Persona E/ (*/Persona E/*), /Persona D/ (*/Persona D/*), /Persona C/ (*/Persona C/*), /Persona J/ (*/Persona J/*), /Persona V/ (*/Persona V/*), /Persona B/ (*/Persona B/*), /Persona I/ (*/Persona I/*), /Persona H/ (*/Persona H/*), /Persona G/ (*/Persona G/*) un /Persona F/ (*/Persona F/*) prasībā pret /Persona A/ par kapitāla daļu atprasīšanu sakarā ar /Persona A/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 9. jūlija spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta un piedzīti tiesāšanās izdevumi.

Aprakstošā daļa

[1] Lietā nodibināti šādi faktiskie apstākļi.

[1.1] Atbildētāja tēvs /Persona K/ (*/Persona K/*) 1999. gadā nodibināja SIA /Nosaukums C/ (turpmāk arī – sabiedrība), kurā viņš bija vienīgais dalībnieks un valdes loceklis. Sabiedrības plānotā projekta īstenošanai – /nosaukums/ laukuma izveidošanai – /Persona K/ piesaistīja investorus, solot tiem dalību sabiedrībā kā atlīdzību par naudas līdzekļu ieguldījumu.

/Persona K/ 2008. gada 7. aprīlī noslēdza sabiedrības kapitāla daļu (turpmāk arī – kapitāla daļas vai daļas) pirkuma līgumus (turpmāk arī – daļu pirkuma līgumi) ar /Persona I/, /Persona J/ un /Persona F/, kā arī ar /Persona U/, kura mantinieki ir /Persona H/ un /Persona G/.

Katra pirkuma līguma 1. punktā norādīts attiecīgajam pircējam pārdoto kapitāla daļu skaits. Līgumu 2. punktā cita starpā teikts, ka pirkuma maksa pilnā apmērā ir samaksāta pirms līguma parakstīšanas. Pirkuma līgumu 4. punkta noteikumos pielīgts, ka pircējs iegūst visas Komerclikuma 186. pantā noteiktās kapitāla daļu īpašnieka tiesības pēc īpašuma tiesību nostiprināšanas komercreģistrā. Pirkuma līgumu 4.1. punktā noteikts, ka pircējs pilnvaro pārdevēju vienpersoniski nokārtot visas formalitātes, kas saistītas ar pircēja īpašuma tiesību uz kapitāla daļām nostiprināšanu un nepieciešamo grozījumu izdarīšanu sabiedrības pamatdokumentos un komercreģistrā. Tomēr /Persona K/ neizpildīja pirkuma līgumu 4. punktā noteikto.

Lietas materiālos atrodas kapitāla daļu apliecība Nr. /numurs/ uz /Persona V/ (*/Persona V/*) vārda un kapitāla daļu apliecība Nr. /numurs/ uz /Persona B/ (*/Persona B/*) vārda. Apliecībās, neminot konkrētu datumu, norādīts, ka sabiedrības pilnvarotais pārstāvis (*duly authorised officer* – angļu val.) tās parakstīs 2011. gadā, taču tās nav parakstītas.

Savukārt /Persona D/, /Persona E/ un /Persona C/ izdotas sabiedrības kapitāla daļu apliecības (turpmāk arī – daļu apliecības), kuru numuri ir attiecīgi Nr. /numurs/, Nr. /numurs/ un Nr. /numurs/. Minētās apliecības, kuras /Persona K/ ir parakstījis, datētas ar 2018. gada 6. jūniju. Saskaņā ar apliecībās minēto /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ ir pilnībā apmaksātu kapitāla daļu „reģistrētie turētāji” (*registered holder*– angļu val.) sabiedrībā. Apliecībās norādīts arī katram no minētajiem trijiem prasītājiem piederošais daļu skaits, pamatkapitāla sadalījums 100 daļās un katras daļas nominālvērtība 20 LVL. /Persona K/ neveica izmaiņas sabiedrības dokumentos saistībā ar šīm trijām personām izdotajām kapitāla daļu apliecībām.

Ne vien daļu apliecībās, bet arī pirkuma līgumos norādīts, ka sabiedrības pamatkapitālu veido 100 daļas, katra 20 LVL nominālvērtībā, kaut gan atbilstoši komercreģistra ziņām tās pamatkapitāls laikā, kad vienīgais dalībnieks bija /Persona K/, sastāvēja no 5 daļām, katra ar nominālvērtību 400 LVL.

[1.2] /Persona K/, kurš bija arī sabiedrības valdes loceklis ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi, /datums/ nomira. Sludinājumā mantojuma lietā norādītajā termiņā, proti, līdz 2020. gada 26. maijam, investori (prasītāji) savus prasījumus nepieteica. Atbildētājam kā mantiniekam 2020. gada 8. jūnijā izdota mantojuma apliecība, tostarp uz sabiedrības 5 kapitāla daļām (100 %).

[2] /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona V/, /Persona B/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/ 2022. gada 22. novembrī cēla tiesā prasību pret /Persona A/ par SIA /Nosaukums C/ kapitāla daļu atprasīšanu.

Prasītāji lūdza atzīt viņu tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām (/Persona E/ – 142, /Persona D/ – 285, /Persona C/ – 142, /Persona J/ – 712, /Persona V/ – 85, /Persona B/ – 57, /Persona I/ – 85, /Persona H/ – 356, /Persona G/ – 356 un /Persona F/ – 28 daļas), veicot attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā. Tāpat prasītāji lūdza uzlikt sabiedrības valdei pienākumu ierakstīt prasītājus sabiedrības dalībnieku reģistrā kā sabiedrības dalībniekus atbilstoši katram piederošajam kapitāla daļu skaitam.

Prasība pamatota ar Civillikuma 701., 1587., 1590. pantu un Komerclikuma 187.¹ pantu.

[3] Ar Ekonomisko lietu tiesas 2023. gada 14. novembra spriedumu prasība noraidīta. Spriedumā ietverts šāds pamatojums.

[3.1] /Persona B/ un /Persona V/ prasījumi pamatoti ar 2011. gada kapitāla daļu apliecībām Nr. /numurs/ un Nr. /numurs/, kuras nav parakstījis atsavinātājs. Neparakstīts darījums saskaņā ar Civillikuma 1427.–1431. panta noteikumiem neiegūst juridisku spēku un nenodibina tiesisku darījumu. Tas, savukārt, ir pamats prasību noraidīt.

[3.2] Ievērojot Civillikuma 3. pantu, daļu pirkuma līgumi vērtējami atbilstoši Komerclikuma redakcijai, kas bija spēkā līdz 2008. gada 27. maijam. Tolaik Komerclikuma 188. panta sestā daļa noteica, ka daļas ieguvējs paziņo par daļas iegūšanu sabiedrībai, iesniedzot atsavinātāja un ieguvēja kopīgu pieteikumu vai darījuma aktu.

Kapitāla daļas ir bezķermeniska lieta, kas var būt pirkuma līguma priekšmets. Saskaņā ar Civillikuma 2002. pantu īpašuma tiesību pārejai uz pirkuma līguma pamata nepieciešama gan samaksa, gan lietas nodošana. Atbilstoši Civillikuma 987. un 989. pantā noteiktajam kapitāla daļu pirkuma līgums (arī daļu apliecība), ja tajā nav pielīgta īpašuma tiesību pāreja, piemēram, ar darījuma noslēgšanas brīdi, ir pamats daļu nodošanas prasībai, neatceļot kustamās lietas nodošanas nepieciešamību, kurai savukārt vajadzīgs tieši uz īpašuma atdošanu vērsts tiesiskais pamats.

/Persona K/ ar pirkuma līgumiem un daļu apliecību izdošanu atsavināja sabiedrības kapitāla daļas prasītājiem. Tomēr īpašuma tiesību pāreja ar darījuma noslēgšanas brīdi nebija pielīgta, un pircēji dalībnieku reģistrā netika ierakstīti. Pārdevējs faktiski nenodeva pārdotās kapitāla daļas pircējiem. Proti, atbildētāja tēvs, neievērojot pienākumu nodot pārdoto lietu katram pircējam, neizpildīja pirkuma līgumu 4. punktā pielīgto saistību.

Katrs no pircējiem saskaņā ar Civillikuma 2021. pantu uz pirkuma līguma pamata ieguva prasījuma tiesības uz līguma izpildīšanu vai zaudējumu atlīdzību. Saskaņā ar Civillikuma 1044. pantu īpašuma prasību var celt tikai īpašnieks, taču prasītāju īpašumā sabiedrības kapitāla daļas nekad nav bijušas.

[3.3] Prasītāju /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, kā arī /Persona U/ mantinieku /Persona H/ un /Persona G/ prasība ir noraidāma, jo viņu tiesības, kas izriet no 2008. gada 7. aprīlī noslēgtajiem sabiedrības kapitāla daļu pirkuma līgumiem, ir izbeigušās sakarā ar noilgumu atbilstoši Civillikuma 1895. pantam. Minētie pirkuma līgumi bija noslēgti, pielīgstot, ka pircēju īpašuma tiesību nostiprināšanai komercreģistrā jānotiek ne vēlāk kā līdz 2008. gada 15. maijam. Tādēļ minētajām personām savas prasījuma tiesības vajadzēja īstenot līdz 2018. gada 15. maijam. Turklāt /Persona U/, kura mantojums atklājās /datums/, mantinieki /Persona H/ un /Persona G/ nevērsās sabiedrībā līdz 2018. gada 15. maijam ar lūgumu ierakstīt viņus dalībnieku reģistrā.

[3.4] Prasītājiem /Persona E/, /Persona C/ un /Persona D/, kuriem /Persona K/ 2018. gada 6. jūnijā izdeva kapitāla daļu apliecības, savas prasījuma tiesības /Persona K/ mantojuma lietā atbilstoši Civillikuma 705. panta otrajai daļai bija jāpiesaka sludinājumā par mantojuma atklāšanos norādītajā termiņā – līdz 2020. gada 26. maijam.

Nav strīda, ka minētie prasītāji kreditora pretenzijas mantojuma lietā nepieteica. Vienlaikus jāņem vērā Senāta atziņas par to, ka, piemērojot Civillikuma 705. panta otro daļu, tiesai jānoskaidro lietas apstākļi attiecībā uz mantinieka informētību par konkrēto kreditoru (sal. *Senāta 2020. gada 30. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-93/2020*, [ECLI:LV:AT:2020:1130.C13082816.11.S](#), 10.1. punkts).

Lietā esošie pierādījumi neaplicina atbildētāja kā mantinieka informētību par prasītāju /Persona E/ un /Persona C/ prasījumiem. Tādēļ uz abiem minētajiem prasītājiem attiecināmas Civillikuma 705. panta otrajā daļā noteiktās tiesiskās sekas un viņu prasījumi uzskatāmi par dzēstiem. Šo prasītāju prasība līdz ar to ir noraidāma.

Turpretī pierādījumi apliecina to, ka atbildētājam bija zināms par kreditoru /Persona D/, jo abu sarakstē atbildētājs faktiski bija apsolijs nolīdzināt /Persona D/ prasījumu ar sabiedrībai piederošā nekustamā īpašuma pārdošanas rezultātā iegūtajiem naudas līdzekļiem. /Persona D/ prasījuma tiesība tādēļ nav uzskatāma par dzēstu saskaņā ar Civillikuma 705. panta otro daļu. Taču atbilstoši Civilprocesa likuma 192. pantā ietvertajam noteikumam par tiesas pienākumu ievērot prasījuma robežas /Persona D/, kurš iepriekš nav bijis kapitāla daļu īpašnieks, prasība ir noraidāma. Proti, tā faktiski ir nevis prasība par līguma izpildīšanu, bet gan prasība par īpašuma tiesību atzīšanu jeb Civillikuma 1044. pantā regulētā īpašuma prasība.

[4] Apelācijas sūdzību, kas vēlāk papildināta, par Ekonomisko lietu tiesas 2023. gada 14. novembra spriedumu iesniedza prasītāji, lūdzot viņiem atzīt tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām. Atbilstoši apelācijas sūdzībā norādītajiem prasītāju lūgumiem pirmās instances tiesas spriedums netika pārsūdzēts daļā, ar kuru noraidīta prasība par attiecīgu ierakstu veikšanu sabiedrības dalībnieku reģistrā un pienākuma uzlikšanu sabiedrības valdei ierakstīt prasītājus sabiedrības dalībnieku reģistrā kā sabiedrības dalībniekus atbilstoši katram piederošajam kapitāla daļu skaitam.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāju apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesa ar 2024. gada 9. jūlija spriedumu noraidīja /Persona B/ un /Persona V/ prasību, bet pārējo prasītāju prasību apmierināja, piedzenot no atbildētāja arī tiesāšanās izdevumus.

Spriedumā ietverts šāds pamatojums.

[5.1] Attiecībā uz /Persona B/ un /Persona V/ prasību atzīstams, ka 2011. gadā izdotās daļu apliecības /Persona K/ nav parakstījis. Tādēļ tiesa pilnībā pievienojas pirmās instances tiesas spriedumā ietvertajam pamatojumam daļā par /Persona B/ un /Persona V/ prasības noraidīšanu.

[5.2] Lietā noskaidrots, ka ieraksts par prasītājiem dalībnieku reģistrā netika izdarīts. Nenotika arī daļu ieguvēja un atsavinātāja kopīga paziņojuma iesniegšana sabiedrībai. Kapitāla daļa var piederēt vienai personai, bet kā dalībnieks var būt reģistrēta cita persona, proti, dalībnieka statuss nav atkarīgs no kapitāla daļas piederības. Konkrētajā gadījumā kapitāla daļu nodošana /Persona U/ (mantinieki – /Persona H/ un /Persona G/), /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ notika ar pirkuma līgumiem vai daļu apliecībām, kas apliecina īpašuma tiesību pāreju. Tāpēc secināms, ka ar kapitāla daļu atsavināšanas darījumiem minētie prasītāji neieguva kapitāla daļās ietilpstošās subjektīvās tiesības, bet ieguva tiesības uz pašām daļām.

[5.3] Tā kā visu pirkuma līgumu 1.3. punktā norādīts, ka sabiedrības pamatkapitāls sastāv no 100 daļām ar vienas kapitāla daļas nominālvērtību 20 LVL, nav nozīmes tam, ka atbildētājs uzskata darījumu izpildīšanu par neiespējamu, jo esot mantojis 5 kapitāla daļas ar kopējo vērtību 2845,74 EUR. Prasības pieteikumā ir precīzi norādītas katram prasītājam piekrītošā daļa sabiedrības pamatkapitālā, kas aprēķināta, ievērojot iegādāto kapitāla daļu skaitu, proti, atbilstoši katra prasītāja pirkuma priekšmetam. Par daļu apmēra matemātiskā aprēķina pareizību iebildumi nav izteikti.

[5.4] /Persona K/ rīkojās acīmredzami nelabticīgi, jo attiecībā uz personām, ar kurām bija noslēgti daļu pirkuma līgumi, neizpildīja saistību līdz 2008. gada 15. maijam nokārtot visas formalitātes, kas saistītas ar īpašuma tiesību uz kapitāla daļām nostiprināšanu komercreģistrā un nepieciešamo grozījumu izdarīšanu sabiedrības pamatdokumentos. Tāpat viņš neregistrēja 2018. gada 6. jūnija izdotās sabiedrības kapitāla daļu apliecības. Atbilstoši Civillikuma 910. pantam atbildētāja tēvs atsavinātās kapitāla daļas valdīja ļaunticīgi, skaidri apzinoties, ka prasītājiem kā kapitāla daļu pircējiem ir lielākas tiesības nekā viņam.

[5.5] Pamatots ir apelācijas sūdzības arguments, ka atbildētājs, tobrīd nepilngadīgais /Persona A/, kuru pārstāvēja likumiskā pārstāve māte /Persona N/, zināja ne tikai par /Persona D/, bet arī par citu prasītāju tiesībām uz sabiedrības kapitāla daļām. Proti, atbildētājs, saņemot 2020. gada 8. jūnijā izdoto mantojuma apliecību, zināja par citu kreditoru tiesību esību un nerīkojās labā ticībā, jo bija informēts par sabiedrības kapitāla daļu atsavināšanu un nepamatotu iekļaušanu mantojuma masā. Turklāt no lietas materiālos esošajām e-pasta vēstulēm, kuras atbildētājs nosūtījis 2021. gada 9. janvārī, jau būdams pilngadīgs, redzams, ka viņš apzinās daudzu cilvēku apmānīšanu, atņemot viņiem kapitāla daļas, kas viņam liek justies slikti.

Atbilstoši Civillikuma 705. pantā noteiktajam un Senāta judikatūrai, saskaņā ar kuru minētā panta otrā daļa neattiecas uz mantniekam zināmiem kreditoru prasījumiem, prasītāju kā /Persona K/ kreditoru prasījuma tiesības nav uzskatāmas par dzēstām, neraugoties uz to, ka atbildētāja tēva /Persona K/ mantojuma lietā norādītajā termiņā viņi kreditoru pretenzijas nepieteica.

[5.6] Tā kā arī atbildētājs bija informēts par prasītāju tiesībām uz sabiedrības kapitāla daļām, piemērojams Civillikuma 1894. pants, atbilstoši kuram parādnieks, no kura prasa izdot noteiktu svešu lietu, nevar atsaukties uz noilgumu, ja pretējā puse pierāda, ka viņš vai viņa priekšgājējs nav pa visu noilguma laiku valdījuši šo lietu labā ticībā. Secināms, ka pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā Civillikuma 1894. panta noteikumu par noilgumu, kā arī nav nošķīrusi kapitāla daļu īpašuma tiesības no dalībnieka tiesību iegūšanas.

[5.7] /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/ prasība ir apmierināma, atzīstot viņiem tiesības uz kapitāla daļām un veicot attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā.

[6] Kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 9. jūlija spriedumu iesniedza atbildētājs /Persona A/, lūdzot spriedumu atcelt tajā daļā, ar kuru prasība apmierināta un no atbildētāja piedzīti tiesāšanās izdevumi, un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[6.1] Pārsūdzētais spriedums pretēji Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas 4. punktam uzliek pienākumu sabiedrībai veikt ierakstus dalībnieku reģistrā, kaut arī sabiedrība nav konkrētās lietas dalībniece. Personas tiesības iegūt sabiedrības dalībnieka statusu skar arī sabiedrību, jo dalībnieku reģistru saskaņā ar Komerclikuma noteikumiem ved pati sabiedrība tās valdes personā. Pastāvot šādam procesuālam pārkāpumam, kas turklāt aizskar personām Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā noteiktās pamattiesības, spriedums ir atceļams.

[6.2] Tiesa bez jebkāda tiesiska pamata secinājusi, ka /Persona H/ un /Persona G/ mantojuši sabiedrības kapitāla daļas, kaut arī mantojuma dokumentos – Birmingemas apgabala testamentu reģistra izziņā – nekas nav minēts par mirušajam /Persona U/ piederošajām sabiedrības kapitāla daļām. Civillikuma 16. pants noteic, ka mantojuma tiesības uz mantojumu, kas atrodas Latvijā, apspriežamas pēc Latvijas likuma. Lai atzītu /Persona H/ un /Persona G/ par /Persona U/ mantiniekiem un no saņemtā mantojuma izrietošās tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām, ir nepieciešams kārtot mantojuma lietu atbilstoši Latvijas tiesiskajam regulējumam, tostarp, piemērojot

Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija regulu (ES) Nr. 650 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi.

[6.3] Spriedumā pareizi konstatēts, ka atbildētāja tēvs /Persona K/ 2018. gada 6. jūnijā par labu /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ izdeva kapitāla daļu apliecības, bet nepareizs un pretrunā lietas materiāliem ir secinājums, ka ar šo apliecību izdošanu atbildētāja tēvs atsavināja sabiedrības kapitāla daļas. Tiesa, nepiemērojot Civillikuma 1838. panta pirmo daļu, ir atzinusi, ka par šīm kapitāla daļām ir veikta samaksa. Kapitāla daļu apliecību izsniegšanas laikā jau bija spēkā Komerclikuma 188. panta otrā daļa, kas paredz, ka daļas atsavināšanas, tajā skaitā nodošanas, darījums slēdzams rakstveidā. Minētās kapitāla daļu apliecības parakstīja tikai atbildētāja tēvs, tādēļ nav ievērota rakstveida forma kā darījuma būtiska sastāvdaļa. Kā noteikts Civillikuma 1484. pantā, ja likums prasa rakstisku formu kā darījuma būtisku sastāvdaļu, tad darījums pirms attiecīgā akta taisīšanas nav spēkā. No daļu apliecībām nav iespējams secināt, vai tika noslēgti tieši pirkuma līgumi.

[6.4] Spriedumā atzīts, ka /Persona K/ pārkāpis Civillikuma 2027. un 2032. pantā noteiktos pārdevēja pienākumus un nav nokārtojies formalitātes, kas noteiktas pirkuma līguma 4.4. punktā. No tā nepārprotami secināms, ka sabiedrības kapitāla daļu nodošana /Persona I/, /Persona J/, /Persona U/ un /Persona F/ nav notikusi. Pārsūdzētajā spriedumā izdarīti pretrunīgi un savstarpēji izslēdzoši secinājumi, nesniedzot vērtējumu tam, vai daļu nodošana ir notikusi. Pirkuma līgumu noslēgšanas brīdī spēkā bija Komerclikuma 136. panta redakcija, kura noteica, ka dalībnieks ir persona, kurai sabiedrībā pieder viena vai vairākas daļas. Savukārt minētā panta otrajā daļā bija noteikts, ka persona, kas nav dibinātājs, iegūst dalībnieka statusu ar dienu, kad tā ierakstīta sabiedrības dalībnieku (akcionāru) reģistrā, ja likumā nav noteikts citādi. Tātad īpašuma tiesības uz kapitāla daļām varēja būt tikai personai, kura kā dalībniece ierakstīta dalībnieku reģistrā. Ja daļas nav bijušas nodotas, tad Civillikuma 1894. pants nav piemērojams un ir iestājies noilgums.

[6.5] Apelācijas instances tiesa nav piešķīrusi nozīmi arī tam, ka paši prasītāji vairāk nekā 10 gadus neizmantoja savas no pirkuma līgumiem izrietošās tiesības, savukārt prasītāji, kuriem izsniegtas 2018. gada 6. jūnija kapitāla daļu apliecības, nemaz nebija devuši attiecīgu pilnvarojumu atbildētāja tēvam veikt visas formalitātes kapitāla daļu piederības maiņai. Prasītāji varēja pieteikt savas kreditoru pretenzijas atbildētāja tēva mantojuma lietā, bet viņi to neizdarīja. Nav pamata apšaubīt tiesas secinājumu par to, ka atbildētāja tēva rīcība bijusi negodprātīga, taču tiesa nepamatoti konstatējusi paša atbildētāja negodprātīgu rīcību. Brīdī, kad kapitāla daļas tika iekļautas /Persona K/ mantojuma masā, atbildētājs bija nepilngadīgs un viņam nebija rīcībspējas. Pat neatkarīgi no atbildētāja rīcībnespējas mantojuma masā uz Komerclikuma 191. panta pirmās daļas noteikumu pamata bija jāiekļauj visas kapitāla daļas, jo saskaņā ar sabiedrības dalībnieku reģistru /Persona K/ bija vienīgais sabiedrības dalībnieks. Tiesa nepamatoti nav piemērojusi Civillikuma 705. panta otro daļu attiecībā uz 2018. gadā izdotajām kapitāla daļu apliecībām.

[7] Prasītāji iesniedza paskaidrojumus par kasācijas sūdzību, uzskatot pārsūdzēto spriedumu par pareizu un pamatotu, kā arī norādot šādus argumentus.

[7.1] Tieši atbildētājs atsakās atzīt prasītāju tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām, tāpēc prasījumi pamatoti ir vērsti pret atbildētāju, nevis sabiedrību, kas tikai administratīvi ved dalībnieku reģistru. Pārsūdzētais spriedums neuzliek pienākumus sabiedrībai.

[7.2] No Lielbritānijā izdotajiem mantojuma dokumentiem ir konstatējams, ka /Persona H/ un /Persona G/ ir /Persona U/ mantinieki attiecībā uz visu viņa mantu.

[7.3] Abu pušu paraksti nav nepieciešami kapitāla daļu nodošanai, jo to neparedz neviens normatīvais akts, un pietiek ar vienpersonisku daļu nodevēja aktu. Novērtējot lietas apstākļus un pierādījumus kopumā, pārsūdzētajā spriedumā pamatoti konstatēts, ka samaksa par kapitāla daļām ir veikta. Dalībnieku reģistra ieraksti nerada īpašuma tiesības, bet tās rada pirkuma līgumi un kapitāla daļu apliecības. Daļu īpašnieks var būt persona, kas nav reģistrēta kā dalībnieks, jo kapitāla daļu īpašuma tiesības pāriet uz civiltiesiska darījuma pamata, nevis ar ierakstu dalībnieku reģistrā.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis pārsūdzēto spriedumu attiecībā uz argumentiem, kuri minēti kasācijas sūdzībā, Senāts atbilstoši Civilprocesa likuma 473. panta pirmajai daļai atzīst, ka spriedums ir atceļams daļā, ar kuru apmierināta /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona H/ un /Persona G/ prasība par tiesību uz sabiedrības kapitāla daļām atzīšanu. Spriedums atceļams arī daļā, kurā nospriests par /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/ veikt attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā.

[9] Kasācijas sūdzības iesniedzējs uzskata, ka tiesa, sprieduma rezolutīvajā daļā nospriežot izdarīt attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā par labu tiem prasītājiem, kuriem atzītas tiesības uz kapitāla daļām, ir uzlikusi pienākumu sabiedrībai un līdz ar to pieļāvusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas 4. punktā ietvertās procesuālo tiesību normas pārkāpumu. Senātam tādēļ jāatbild uz jautājumu, vai konkrētā lieta varēja tikt izskatīta bez sabiedrības kā lietas dalībnieces.

[9.1] Komerclikuma 187. panta pirmā daļa noteic, ka daļu un to apmaksas uzskaitē, daļu pārejas atspoguļošanai, kā arī dalībnieku tiesību nodrošināšanai sabiedrība ved dalībnieku reģistru. Valde ir tā sabiedrības ar ierobežotu atbildību pārvaldes institūcija, kas sabiedrības vārdā ved dalībnieku reģistru un izdara tajā ierakstu par dalībnieku sastāva izmaiņām. Minētais valdes pienākums izriet no Komerclikuma 221. panta pirmās daļas noteikuma, ka valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību.

Tiesa, sniedzot juridisko novērtējumu apstāklim, ka ieraksti sabiedrības dalībnieku reģistrā par dalībnieku sastāva maiņu netika izdarīti, ir atsaukusies gan uz Komerclikuma normām, kuras bija spēkā daļu pirkuma līgumu noslēgšanas laikā 2008. gadā (Komerclikuma 187., 188. pants), gan arī uz daļu apliecību izsniegšanas laikā 2018. gadā spēkā esošajiem Komerclikuma 187.¹ panta noteikumiem.

Senāts norāda, ka saskaņā ar Civillikuma 3. panta pirmo teikumu katra civiltiesiska attiecība apspriežama pēc likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies. Atbilstoši Senāta judikatūrai sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļu piederība to ieguvējam var arī nesakrist ar dalībnieka statusu, jo vienīgi ieraksts dalībnieku reģistrā dod iespēju daļu turētājam izlietot no daļām izrietošās dalībnieka tiesības attiecībā pret sabiedrību (sk. *Senāta 2018. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-266/2018, ECLI:LV:AT:2018:1128.C30291015.1.S, 9.1. punktu*). Tātad nevis daļas atsavināšanas darījums, bet gan ieraksta izdarīšana dalībnieku reģistrā nodibina sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļas ieguvēja civiltiesisko attiecību ar sabiedrību.

Kaut arī daļu pirkuma līgumi konkrētajā gadījumā tika noslēgti 2008. gadā, bet daļu apliecības izdotas 2018. gadā, sabiedrības dalībnieku sastāva izmaiņu ierakstīšanai dalībnieku reģistrā, ja tā notiktu, izpildot spriedumu, iepriekšminēto apsvērumu dēļ būtu jāpiemēro ieraksta izdarīšanas brīdī spēkā esošās Komerclikuma normas.

[9.2] Ja pārbaudāmais spriedums, ar kuru prasītājiem atzītas tiesības uz Sabiedrības kapitāla daļām, stātos spēkā, tad ieraksti dalībnieku reģistrā būtu izdarāmi saskaņā ar Komerclikuma 187.¹ panta noteikumiem.

Gadījumā, kad daļas ir iegūta ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, paziņojumu sabiedrībai iesniedz daļu ieguvējs (Komerclikuma 187.¹ panta trešās daļas 2. punkts). Paziņojumam atbilstoši Komerclikuma 187.¹ panta 3.¹ daļā noteiktajam pievienojams tiesas spriedums kā dokuments, uz kura pamata daļas iegūtas.

Ja valde Komerclikuma 187.¹ trešajā daļā minētajos gadījumos likumā noteiktajā termiņā un kārtībā neizdara ierakstu dalībnieku reģistrā vai neiesniedz komercreģistra iestādei jauno dalībnieku reģistra nodalījumu, daļas ieguvējs var iesniegt paziņojumu komercreģistra iestādei, paziņojumam pievienojot šā panta 3.¹ daļā minēto dokumentu, paziņojumā apliecinot, ka ir iesniegts paziņojums valdei par daļas atsavināšanu, un norādot datumu, kurā paziņojums valdei iesniegts (Komerclikuma 187.¹ panta astotā daļa).

Atbilstoši Komerclikuma 187.¹ panta devītās daļas noteikumiem komercreģistra iestādes amatpersona, izdarot ierakstu dalībnieku reģistrā, sastāda jaunu dalībnieku reģistra nodalījumu divos eksemplāros; vienu nodalījuma eksemplāru pievieno sabiedrības reģistrācijas lietai, bet otru nosūta sabiedrībai.

[9.3] Komerclikuma 187.¹ panta normās ir noteikta valdei un komercreģistra iestādei saistoša kārtība, kādā daļu ieguvējs, kura tiesības uz daļām atzītas ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, var patstāvīgi panākt ierakstīšanu dalībnieku reģistrā, turklāt neatkarīgi no tā, vai valde likumā noteiktajā termiņā ir izpildījusi savus pienākumus attiecībā uz ieraksta izdarīšanu dalībnieku reģistrā un pieteikuma par izmaiņām tajā iesniegšanu komercreģistra iestādei.

Tāgad gadījumos, kuros daļas iegūtas ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, pienākumu izdarīt dalībnieku reģistrā ierakstu par izmaiņām dalībnieku sastāvā sabiedrībai (tās valdei) uzliek likums un šā pienākuma atkārtota norādīšana sprieduma rezolutīvajā daļā nav nepieciešama. Proti, sabiedrībai valdes personā jau uz likuma pamata ir jārēķinās ar to, ka tai var būt jāizpilda pienākums ierakstīt dalībnieku reģistrā jaunus dalībniekus, tostarp tādus, kuru tiesības uz daļām atzītas ar spēkā stājušos tiesas spriedumu.

Savukārt daļas ieguvēja tiesības vērsties komercreģistrā gadījumā, ja valde neizdara ierakstu dalībnieku reģistrā, nozīmē to, ka daļas ieguvējam uz likuma pamata ir tiesības tikt reģistrētam kā sabiedrības dalībniekam pat bez sabiedrības līdzdalības. Proti, sprieduma par tiesību uz kapitāla daļām atzīšanu prasītājs (daļu ieguvējs) izpildi nepieciešamības gadījumā var panākt pat tad, ja sabiedrība nepilda tai likumā par pienākumu uzlikto darbību – ieguvēja ierakstīšanu dalībnieku reģistrā. Šādā tiesiskajā situācijā nav pamata runāt par pienākumu, kas sabiedrībai uzlikts ar tiesas spriedumu Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas 4. punktā norādītajā izpratnē.

[9.4] Ievērojot iepriekšminētos apsvērumus, secināms, ka konkrēto lietu ne vien pirmās instances tiesā, bet arī apelācijas instances tiesā bija iespējams izskatīt, nepieaicinot sabiedrību kā lietas dalībnieci, un kasācijas sūdzības argumenti par Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas 4. punktā ietvertās procesuālo tiesību normas pārkāpumu, kuru kasācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā pieļāvusi tiesa, nav pamatoti.

[10] Senāts norāda, ka tiesa, nospriežot par /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/ veikt attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā, nav ievērojusi prasījuma robežas.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432. panta otrajā daļā noteikto apelācijas instances tiesa, ja vien šajā pantā nav noteikts citādi, spriedumu taista šā likuma 189.–198. pantā noteiktajā kārtībā. Atbilstoši Civilprocesa 192. pantam tiesa taista spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas.

Pārbaudāmajā spriedumā norādīts, ka prasītāji iesniedza apelācijas sūdzību, kas vēlāk papildināta, spriedumu pārsūdzot daļā par prasības noraidīšanu pret /Persona A/ par prasītāju tiesību uz kapitāla daļām atzīšanu, bet nepārsūdzot daļā, ar kuru noraidīta prasība daļā par pienākuma uzlikšanu sabiedrības valdei ierakstīt prasītāju dalībnieku reģistrā. Tomēr no prasītāju apelācijas sūdzībā ietvertu lūgumu satura redzams, ka arī daļā, kurā prasītāji lūdza par katru no viņiem veikt attiecīgu ierakstu sabiedrības dalībnieku reģistrā, pirmās instances tiesas spriedums nav pārsūdzēts. Proti, arī šajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzēji prasību neuzturēja un lūdza atzīt vienīgi viņu tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām. Tādējādi pirmās instances tiesas spriedums kā nepārsūdzēts bija stājies spēkā arī daļā, ar kuru noraidīti prasījumi veikt attiecīgus ierakstus dalībnieku reģistrā.

Līdz ar to atzīstams, ka tiesa ir pārkāpusi tai Civilprocesa likuma 192. pantā noteikto pienākumu taisīt spriedumu, nepārsniedzot prasījuma robežas. Minētais procesuālo tiesību normas pārkāpums ir novedis pie lietas nepareizas izspriešanas daļā, kurā tiesa nospriedusi, ka par /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/, /Persona F/ veicami attiecīgi ieraksti sabiedrības dalībnieku reģistrā. Tādēļ pārbaudāmais spriedums šajā daļā ir atceļams.

[11] Izskatāmajā lietā Senātam ir jāatbild uz jautājumu, vai daļas uzskatāmas par nodotām un pārgājušām ieguvējiem ar iegūšanas tiesiskā pamata nodibināšanu, proti, daļas atsavināšanas darījuma noslēgšanu, vai tikai ar attiecīga ieraksta izdarīšanu sabiedrības dalībnieku reģistrā. Tam ir nozīme attiecībā uz visiem astoņiem prasītājiem, kuru prasība ir apmierināta neatkarīgi no tā, vai konkrētais prasītājs savas tiesības uz daļām pamato ar 2008. gada 7. aprīlī noslēgto pirkuma līgumu vai 2018. gada 6. jūnijā izdoto apliecību.

[11.1] Gan pārbaudāmajā spriedumā, gan kasācijas sūdzībā, raksturojot prasītāju lietu tiesības uz daļām, lietots apzīmējums „īpašuma tiesības uz kapitāla daļām”. Spriedumā ir atzīts, ka konkrētajā gadījumā kapitāla daļu nodošana prasītājiem notikusi ar pirkuma līgumiem un daļu apliecībām, kas apliecina īpašuma tiesību pāreju. Savukārt kasācijas sūdzības iesniedzēji uzskata, ka īpašuma tiesības uz kapitāla daļām varēja būt tikai tādai personai, kas kā dalībniece ierakstīta dalībnieku reģistrā.

Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka tiesības, kas izriet no akcijām un daļām sabiedrības pamatkapitālā, ir bezķermeniskas lietas (sk. *Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 20. lpp.; Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. Latvijas Universitātes Žurnāls „Juridiskā zinātne”, Nr. 1, 2010, 145., 146. lpp.; Kārklīšs J. Kapitāla daļa un tās atsavinājums. Jurista Vārds, 20.11.2012., Nr. 47(746), 34. lpp.*).

Jau raksturojot tādu bezķermenisku lietu veidu kā autora mantiskās tiesības, Senāts ir atzinis, ka autortiesības (autora mantiskās tiesības) ir manta, bet ne īpašuma objekts, jo par īpašuma priekšmetu var būt tikai ķermeniskas lietas, bet nevar būt bezķermeniskas lietas. Autortiesību priekšmets ir bezķermeniski labumi, un tās pakļautas īpašiem noteikumiem, kas regulē šo tiesību iegūšanu un izbeigšanos, saturu un pastāvēšanas ilgumu (sk. *Senāta 2017. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC- 69/2017, C30171108, 12.3. punktu*).

Balstoties uz minētajām judikatūras un doktrīnas atziņām, Senāts ir norādījis, ka akcionāram piemītošās tiesības, tostarp no Komerclikuma 226. panta noteikumiem izrietošās tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē akcionāru sapulces ietvaros, nav īpašuma tiesību priekšmets Civillikuma 927. pantā minētajā izpratnē, neraugoties uz to, ka latviešu juridiskajā terminoloģijā un pat atsevišķos normatīvajos aktos akciju piederības apzīmēšanai, vienkāršojot izteiksmes veidu, tiek lietoti tādi jēdzieni kā „īpašuma tiesības uz akcijām”, „akciju iegūšana īpašumā” un tamlīdzīgi (sk. *Senāta 2024. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-113/2024, [ECLI:LV:AT:2024:1216.C75008922.13.S](#), 15.2. punktu*).

Ievērojot Komerclikuma 134. panta ceturtajā daļā ietvertos norādi uz akciju kā daļas veidu, Senāta secinājumi par akciju piederību ir attiecināmi arī uz daļām sabiedrības ar ierobežotu atbildību pamatkapitālā. Senāta ieskatā kapitāla daļu ieguvēja tiesības uz tām atbilstoši mūsdienu izpratnei pareizāk ir raksturojamas ar terminiem „daļu turējums” vai „daļu piederība”, bet personas, kurām daļas atsavinātas, saucamas par daļu ieguvējiem. Salīdzinājumam norādāms, ka saskaņā ar Komerclikuma 136. panta pirmās daļas redakciju, kas bija spēkā daļu pirkuma līgumu noslēgšanas laikā 2008. gadā, dalībnieks ir persona, kurai sabiedrībā pieder viena vai vairākas daļas. Tagad minētā norma ir spēkā precizētā redakcijā, norādot, ka dalībnieks ir persona, kas ierakstīta dalībnieku (akcionāru) reģistrā, ja likumā nav noteikts citādi.

[11.2] Neatkarīgi no pārbaudāmajā spriedumā izmantotās lietu tiesību terminoloģijas Senāts par pamatotu atzīst tiesas izdarīto secinājumu, ka ar kapitāla daļu atsavināšanas darījumiem prasītāji neieguva Komerclikumā noteiktās dalībnieka subjektīvās tiesības, taču ieguva tiesības uz kapitāla daļām. Turpretī nepareizs ir kasācijas sūdzības arguments, ka īpašuma tiesības uz kapitāla daļām varēja būt tikai tādai personai, kura kā dalībniece ierakstīta sabiedrības dalībnieku reģistrā.

Saskaņā ar Komerclikuma 188. panta otro daļu daļas atsavināšanas, tajā skaitā nodošanas, darījums slēdzams rakstveidā. Savukārt Komerclikuma 187.¹ panta otrā daļa noteic, ka daļas atsavināšanas gadījumā daļas ieguvējs un atsavinātājs iesniedz kopīgu paziņojumu, ar kuru apliecina daļas nodošanu, vai tā darījuma akta oriģinālu vai notariāli apliecinātu kopiju, ar kuru daļas tiek nodotas.

Jau Senāta 2018. gada 28. novembra spriedumā lietā Nr. SKC-266/2018 atzīts, ka ar atsavinājuma līgumu iegūtās lietu tiesības uz daļu var nesakrist ar dalībnieka statusu. Par to, ka personai var piederēt daļas, taču tajā pašā laikā tā var nebūt dalībniece, liecina arī Koncernu likuma 6. panta ceturtais daļas pirmajā teikumā ietvertais noteikums, ka akcijas (kapitāla daļas), kuras persona tur savā vārdā, bet citas personas labā, uzskatāmas par piederošām šai citai personai (sk. *Senāta 2018. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-266/2018, [ECLI:LV:AT:2018:1128.C30291015.1.S](#), 9.1. punktu*).

Kā atzīts tiesību doktrīnā, tad kapitāla daļu atsavināšanas spēkā esības priekšnoteikums nav ieraksts komercreģistrā, bet daļu piederība konstatējama atbilstoši tiesiskajiem darījumiem, kas par kapitāla daļām ir noslēgti (sk. *Lošmanis A. Sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļu atsavinājums. Jurista Vārds, 07.04.2009., Nr. 14/15 (557/558)*). Dalībnieku reģistrā tiek reģistrēts dalībnieka statuss, nevis daļas liettiesiskā piederība (sk. *Strupiša A. viedoklis. Dalībnieku un akcionāru reģistra vešana: problēmas un risinājumi. Jurista Vārds, 22.11.2011., Nr. 47(694)*). Par kapitāla daļas nodošanas faktu var liecināt jebkurš darījuma akts, kas apliecina tiesību pāreju, un līdz brīdim, kamēr parakstīts precizētais dalībnieku reģistrs, daļu ieguvējam ir tiesības uz tām, taču viņš nevar tās pilnībā realizēt tiesiskajās attiecībās ar sabiedrību (sk. *Kārklīš J. Kapitāla daļa un tās atsavinājums. Jurista Vārds, 20.11.2012., Nr. 47(746)*).

Savukārt Latvijas sabiedrību tiesībām būtiskos aspektos radniecīgo Vācijas sabiedrību tiesību doktrīnā tiek uzsvērts, ka sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļu atsavināšanas darījums, kas juridiskās konstrukcijas ziņā līdzinās cesijai, sevī ietver gan uz daļu pāreju vērsto apņemšanās darījumu, gan arī daļu nodošanu kā rīcības darījumu (sk. *Saenger I. Gesellschaftsrecht. 5. Auflage. München: Verlag Franz Vahlen, 2020, Rn. 757*).

Senāts papildus norāda, ka iepriekšminētā izpratne par to, ka daļas uzskatāmas par nodotām jeb pārgājušām to ieguvējam ar atsavināšanas darījuma, piemēram, pirkuma līguma, noslēgšanu, nevis ar ieguvēja ierakstīšanu dalībnieku reģistrā, neatkarīgi no grozījumu izdarīšanas Komerclikuma normās par daļu atsavināšanu ir pastāvējuši visu laiku kopš Komerclikuma spēkā stāšanās 2002. gada 1. janvārī.

Tātad pretēji kasācijas sūdzības iesniedzējas ieskatiem dalībnieka ierakstīšana sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieku reģistrā nav atzīstama par daļas nodošanu. Likuma prasībām, tostarp Komerclikuma 188. panta noteikumiem, atbilstošs daļas atsavināšanas darījums, kas sevī ietver arī atsavinātāja nodomu nodot daļu tās ieguvējam, ir pietiekams tiesiskais pamats, lai nodibinātu daļas piederību ieguvējam.

[11.3] Apkopojot iepriekšminēto, noraidāmi ir kasācijas sūdzības argumenti par to, ka sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļu atsavinājums, neesot ierakstam dalībnieku reģistrā, nenodibina ieguvējam lietu tiesības uz daļām. Jau uz daļas atsavināšanas darījuma pamata, ja tas ietver atsavinātāja nodomu nodot atsavināto daļu ieguvējam, tā pāriet ieguvējam, bet ieraksts sabiedrības dalībnieku reģistrā nepieciešams tādēļ, lai ieguvējs, kļūstot par dalībnieku, rastu tiesisku iespēju izlietot Komerclikumā noteiktās no daļas izrietošās tiesības sabiedrībā. Proti, atbilstoši Komerclikuma 186. panta trešajā daļā noteiktajam daļa dod dalībniekam tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē, peļņas sadalē un sabiedrības mantas sadalē sabiedrības likvidācijas gadījumā, kā arī citas likumā un statūtos paredzētās tiesības.

[12] Kasācijas sūdzības argumenti, kuri attiecas uz tiesas sniegto juridisko novērtējumu prasītāju /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/ un /Persona U/ un /Persona G/ prasījumiem, ir daļēji pamatoti. Minētie prasītāji savus prasījumus balsta uz sabiedrības kapitāla daļu pirkuma līgumiem, kas 2008. gada 7. aprīlī noslēgti ar /Persona K/.

[12.1] Kasācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā tiesa bez jebkāda tiesiska pamata secinājusi, ka /Persona U/, kurš 2008. gada 7. aprīlī noslēdza Sabiedrības daļu pirkuma līgumu ar /Persona K/, mantinieki /Persona H/ un /Persona G/ mantojuši arī minētās kapitāla daļas, jo lietas materiālos esošajā Birmingemas apgabala testamentu reģistra izziņā par tām nekas nav teikts. Pēc kasācijas sūdzības iesniedzēja domām, abu mantinieku tiesības uz kapitāla daļām varētu apspriest tikai tad, ja viņi būtu kārtojuši mantojuma lietu Latvijā atbilstoši šeit spēkā esošajam normatīvajam regulējumam, šim nolūkam piemērojot Civillikuma 16. pantu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Regulu (ES) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (Mantošanas regula).

Kasācijas sūdzības iesniedzējs nav paskaidrojis, kādā veidā Mantošanas regulu būtu vajadzējis piemērot iespējamajā mantojuma lietā Latvijā, un ir ignorējis apstākli, ka Apvienotajai Karalistei Mantošanas regula saskaņā ar tās preambulas 82. apsvērumu nekad nav bijusi saistoša.

Senāts ir uzsvēris, ka pēc Latvijas likuma mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mantojuma atstājējam piederējušas viņa nāves laikā, neaprobežojot mantojuma masu ar konkrētu mantas atrašanās vietu vienā valstī (Civillikuma 382. pants). Savukārt

Civillikuma 16. pants, kurā noteikts, ka mantojuma tiesības uz mantojumu, kas atrodas Latvijā, apspriežamas pēc Latvijas likuma, neizslēdz mantinieka tiesības Latvijā atklājušos mantojumu pieņemt ārpus Latvijas, un neatkarīgi no mantojuma pieņemšanas vietas šī gribas izteikuma sekas attiecas arī uz Latvijā atklājušos mantojumu. Ņemot vērā Civillikuma 382. un 699. panta noteikumus, mantojuma pieņemšanas darbības, kas izdarītas vienā valstī, ir attiecināmas uz visu mantojumu kopumā (sk. *Senāta 2021. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-320/2021, ECLI:LV:AT:2021:1221.C71145519.16.S, 6.1. un 6.2. punktu*).

Tāpat Senāts ir atzinis, ka Civillikuma 16. pantā vienpusīgi ietvertā starptautisko privāttiesību kolīziju norma noteic vienīgi piesaistes kritēriju valstij, kuras materiāltiesiskais regulējums tiks piemērots mantojuma tiesībās uz mantojumu, kas atrodas Latvijā. Šī norma nepārgroza Latvijas materiāltiesisko regulējumu un tiesiskajā sistēmā pastāvošo izpratni par mantojumu kā nedalāmu kopumu, neatkarīgi no mantas atrašanās vietas. Tas, ka mantojuma masā ietilpstošā manta atrodas dažādās jurisdikcijās un rīcībai ar mantu nepieciešama tās valsts leģitīmācija saskaņā ar vietējo likumu, neietekmē jautājumu, vai prasītājiem pēc Latvijas likuma ir materiālā tiesība, kuras aizsardzību vai atjaunošanu viņi grib panākt, un tas nenonāk konfliktā ar ārvalsts likumu (sk. *Senāta 2022. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-109/2022, ECLI:LV:AT:2022:1222.C33608317.20.S, 4. punktu*).

Tāpat kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis, ka /Persona H/ un /Persona G/ nav sabiedrības kapitāla daļu ieguvēji mantošanas ceļā, ir pretējs Senāta judikatūrai par Civillikuma 16. panta piemērošanu. Tiesa nav pārkāpusi materiālo tiesību normas, uzskatot, ka abi minētie prasītāji mantoja sabiedrības kapitāla daļas, kuras no /Persona K/ bija nopircis /Persona U/.

[12.2] Senāts piekrīt kasācijas sūdzībā norādītajam, ka tiesa, kura konstatējusi /Persona K/ ļaunticību un arī atbildētāja informētību par kapitāla daļu ieguvēju tiesībām, nepareizi atsaukusies uz Civillikuma 1894. pantu, uz šā pamata atzīstot prasītājiem /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona H/ un /Persona G/ tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām.

Kā noteikts Civillikuma 1894. pantā, parādnieks, no kura prasa izdot noteiktu svešu lietu, nevar atsaukties uz noilgumu, ja pretējā puse pierāda, ka viņš vai viņa priekšgājējs nav pa visu noilguma laiku valdījuši šo lietu labā ticībā.

Lai noteiktu, vai tiesa konkrētajā gadījumā varēja piemērot Civillikuma 1894. pantu, ir jānoskaidro šīs normas tvērums. Tiesību doktrīnā par Baltijas 1864. gada Civillikuma (Vietējo likumu kopojuma III daļa) 3619. pantu, kura pirmais teikums ir identisks Civillikuma 1894. panta saturam, ir atzīts, ka minētā tiesību norma neattiecas uz bezķermeniskām lietām.

Vladimirs Bukovskis, atsaucoties uz Karla Erdmana atziņām par ķermenisku lietu dominējošo nozīmi lietu tiesībās, ir norādījis, ka Baltijas Civillikuma 3619. pants ir attiecināms tikai uz prasībām par kustamu vai nekustamu ķermenisku lietu izdošanu. Tiesībām, piemēram, akcijām vai uzrādītāja vērtspapīriem, minētais likuma noteikums var tikt piemērots tikai tad, ja tiesība ir iemiesota ķermeniskā (papīra) formā un tiek prasīta attiecīgās bezķermeniskās lietas jeb tiesības ārējā ietvara izdošana (sk. *Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Erster Band. Allgemeiner Theil. Privatrecht. Riga: N. Kymmels Verlag, 1889, S. 133, 134; Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с.1528*).

Minētās atziņas ir pilnībā attiecināmas arī uz Civillikuma 1894. panta piemērošanas priekšnoteikumiem. Raugoties no Civillikuma sistēmas viedokļa, 1894. pants, kurā ir runa par svešas lietas izdošanu, visupirms regulē īpašuma prasības noilgumu. Atbilstoši Civillikuma 1050. pantā noteiktajam par īpašuma prasības priekšmetu var būt kā atsevišķa lieta, tā arī lietu kopība, kas sastāv vienīgi no ķermeniskām lietām, bet ne tāda manta, kuras sastāvā ietilpst gan ķermeniskas, gan bezķermeniskas lietas. Kā uzsvērts lietu tiesību doktrīnā, tad ar īpašuma prasību nav iespējams atprasīt bezķermenisku lietu vai tādu lietu kopību, kuras sastāvā ietilpst gan ķermeniskas, gan bezķermeniskas lietas (sk. *Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrai papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 229. lpp.*). Civillikuma 1894. pants var tikt piemērots arī citādiem prasījumiem par lietas izdošanu, piemēram, prasījumiem no netaisnas iedzīvošanās, taču prasības priekšmets var būt tikai ķermeniskas lietas izdošana.

Tā tad prasībai, ar kuru sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļu ieguvēji lūdz atzīt viņu tiesības uz tām, Civillikuma 1894. pantu nevar piemērot. Senāts tādēļ piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējam, ka tiesai vajadzēja sniegt juridisko novērtējumu tam, ka prasītāji, kuri savas tiesības balsta uz 2008. gada 7. aprīlī noslēgtajiem kapitāla daļu pirkuma līgumiem, vairāk kā 10 gadus neizmantoja savas tiesības un nemēģināja panākt daļu reģistrēšanu uz viņu vārda, un apsvērt, vai minēto prasītāju tiesības ierobežo Civillikuma 1893. pantā ietvertais vispārīgais noteikums par subjektīvo tiesību izbeigšanos ar noilguma termiņa iestāšanos.

[12.3] Ievērojot šā sprieduma iepriekšējā apakšpunktā norādītos apsvērumus, secināms, ka tiesa, novērtējot /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona H/ un /Persona G/ prasījumu pamatotību, ir nepareizi piemērojusi Civillikuma 1894. pantu, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas daļā par minēto piecu prasītāju tiesību uz sabiedrības kapitāla daļām atzīšanu.

[13] Kasācijas sūdzības argumenti, kuros apšaubīti tiesas secinājumi par to, ka /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ atbilstoši /Persona K/ 2018. gada 6. jūnijā izdotajām daļu apliecībām ir ieguvuši tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām, nav pamatoti.

[13.1] Kasācijas sūdzības iesniedzēja arguments, ka daļas atsavināšanai saskaņā ar Komerclikuma 188. panta otro daļu ir vajadzīgs rakstveidā noslēgts atsavināšanas darījums un tam jāatbilst Civillikuma normās par tiesisku darījumu rakstisku formu noteiktajām prasībām, ir vispārīgi pareizs. Tāpat var piekrist arī tam, ka atbilstoši Civillikuma noteikumiem pirkuma maksa, kuras apmērs lietas materiālos esošajās kapitāla daļu apliecībās nav norādīts, ir viena no pirkuma līguma būtiskajām sastāvdaļām.

[13.2] Senāts atzīst, ka pārbaudāmajā spriedumā ietvertā argumentācija par to, kādēļ /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ uz kapitāla daļu apliecību pamata atzīstamas tiesības uz sabiedrības daļām, ir nepilnīga, un tiesa līdz ar to tikai daļēji ir izpildījusi prasības, kuras sprieduma motivēšanai noteiktas Civilprocesa likuma 193. panta piektajā daļā.

Kā var secināt no prasības pieteikumā norādītā, tad prasītāju – daļu apliecību saņēmēju – gadījumā rakstiski pirkuma līgumi netika sastādīti sakarā ar to, ka daļu ieguvēji bija ārvalstu pilsoņi, kuri nevarēja ierasties uz līguma parakstīšanu. Tomēr atbilstoši Civillikuma 1488. panta 1. punktā noteiktajam arī tad, ja rakstisks akts nav sastādīts, darījumam, ko izpildījušas abas puses, ir tādas pašas sekas, kādas tam būtu, ja tas būtu uzrakstīts.

No lietas materiālos esošo daļu apliecību satura redzams, ka tajās /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ nosaukti par pilnībā apmaksātu sabiedrības kapitāla daļu reģistrētajiem turētājiem. Atsavinot sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļu, ieguvēja ierakstīšana dalībnieku reģistrā nav atsavinājuma līguma izpildījuma obligāta sastāvdaļa, jo līguma puses ir daļas atsavinātājs un daļas ieguvējs, savukārt izmaiņu izdarīšana dalībnieku reģistrā ir valdes kompetencē.

Kasācijas sūdzības iesniedzējam var piekrist tādā ziņā, ka pati kapitāla daļas apliecība nav atzīstama par daļas atsavināšanas darījumu. Komerclikums neparedz sabiedrības ar ierobežotu daļu apliecību izsniegšanu, tomēr šāda apliecība, ja to parakstījusi valde, Senāta ieskatā ir izziņa par daļas piederību, un tā var kalpot par pierādījumu, ka daļa ir atsavināta un pārgājusi ieguvējam. Tam var būt jo lielāka nozīme gadījumā, kad daļas atsavinātājs un valdes loceklis, kas apliecību parakstījis, sakrīt vienā personā, jo tad no apliecībām var būt tieši redzama dalībnieka griba atsavināt un nodot apliecības saņēmējam tiesības uz daļu.

[13.3] Daļa parasti tiek atsavināta ar pirkuma līgumu, savukārt dāvināt, mainīt vai citādi atsavināt daļu (izņemot pārdošanu) dalībnieks drīkst tikai ar dalībnieku lēmumā izteiktu piekrišanu, ja statūtos nav noteikts citādi (sk. Komerclikuma 188. panta trešo daļu). Minētais regulējums galvenokārt domāts tam, lai tiktu ievērotas citu dalībnieku pirmpirkuma tiesības, kuras tiem saskaņā ar Komerclikuma 189. panta pirmajā daļā noteikto ir gadījumā, kad daļas tiek pārdotas. Līdz ar to tajos gadījumos, kad sabiedrības ar ierobežotu atbildību vienīgais dalībnieks atsavina savas daļas citām personām, viņam ir daudz lielāka rīcības brīvība izvēlēties atsavinājuma veidu. Raugoties no šāda viedokļa, sabiedrības vienīgajam dalībniekam ir pat iespēja savas daļas dāvināt citām personām.

[13.4] Tā kā atsavinātājs /Persona K/ paša izdotajās daļu apliecībās norādījis uz pilnībā apmaksātām kapitāla daļām, Senātam nav pamata apšaubīt tiesas secinājumu, ka prasītāji, būdami kapitāla daļu pircēji, ir izpildījuši pienākumu samaksāt pirkuma maksu. Tādēļ nepamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa samaksas faktu atzinusi pretēji Civillikuma 1838. panta pirmajā daļā noteiktajam.

Nevar piekrist kasācijas sūdzības iesniedzēja apsvērumiem par to, ka tiesa, nenodibinot konkrētu pirkuma maksas apmēru, nepamatoti atzinusi /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ tiesības uz kapitāla daļām. Prasība konkrētajā gadījumā ir celta par tiesību atzīšanu uz kapitāla daļām, nevis par daļu pirkuma līguma būtisko sastāvdaļu nodibināšanu. Senāta ieskatā tiesa, novērtējot lietā esošos pierādījumus un pārlicinoties par to, ka daļas pārgājušas to ieguvējam, konkrētajā gadījumā pamatoti atzina minēto ieguvēju tiesības uz daļām, neraugoties uz to, ka nebija iespējams nodibināt pirkuma maksas apmēru. Tādējādi tiesa noregulēja strīdu par daļu piederību, un tiesiskais pamats ieguvēju ierakstīšanai dalībnieku reģistrā atbilstoši Komerclikuma 187.¹ panta trešās daļas 2. punktam šādā gadījumā ir tiesas spriedums.

[13.5] Sakarā ar kasācijas sūdzības argumentu, ka tiesa, vērtējot /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ tiesības uz kapitāla daļām, nav piemērojusi Civillikuma 705. panta otro daļu, Senāts norāda, ka tiesa minēto Civillikuma normu ir piemērojusi, turklāt attiecībā uz visiem prasītājiem. Tiesa ir uzsvērusi, kas saskaņā ar judikatūru Civillikuma 705. panta otrā daļa neattiecas uz tādiem kreditoru prasījumiem, kas mantiniekam ir zināmi, un tiesai, piemērojot minēto tiesību normu, ir jānoskaidro lietas apstākļi attiecībā uz mantinieka informētību par kreditoriem (sk. *Senāta 2014. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-188/2014, C39062911, 9.2. punktu, 2017. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-381/2017, [ECLI:LV:AT:2017:1123.C31512811.1.S](#), 7. punktu, 2017. gada 12. decembra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1695/2017, [ECLI:LV:AT:2017:1212.C31294715.1.L](#), 2018. gada 20. jūlija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1167/2018, [ECLI:LV:AT:2018:0720.C06062614.3.L](#), 2018. gada 15. novembra lēmumu lietā Nr. SKC-1341/2018, [ECLI:LV:AT:2018:1115.C17110415.8.L](#)). Atbildētāja kā mantinieka informētība par kreditoriem ir pierādīšanas jautājums, apgabaltiesa ir vērtējusi lietas apstākļus un pierādījumus par šo jautājumu, savukārt lietā esošo pierādījumu pārvērtēšana nav kasācijas instances tiesas uzdevums. Tādēļ minētais kasācijas sūdzības arguments ir noraidāms.*

[13.6] Ievērojot iepriekš norādītos apsvērumus, Senātam nav pamata apšaubīt, ka tiesas secinājums par /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ tiesībām uz sabiedrības kapitāla daļām, atbilst materiālo tiesību normām, kuras attiecas uz sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļas pāreju ieguvējam.

[14] Apkopojot visu iepriekšminēto, Senāts atzīst, ka tiesa ir nepareizi iztulkojusi Civillikuma 1894. pantu, nolemjot atzīt /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona H/ un /Persona G/ tiesības uz sabiedrības kapitāla daļām. Tiesas pieļautās kļūdas minētās materiālo tiesību normas piemērošanā varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas šajā daļā, kurā spriedums tādēļ atceļams, nododot lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai. Nosakot veikt ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā par /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/, tiesa nav ievērojusi prasījuma robežas, pieļaujot Civilprocesa likuma 192. pantā ietvertās procesuālo tiesību normas pārkāpumu. Tādēļ spriedums atceļams arī šajā daļā, nenododot lietu par šiem prasījumiem jaunai izskatīšanai. Savukārt daļā par /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ tiesību uz sabiedrības kapitāla daļām atzīšanu spriedums atstājams negrozīts.

Tā kā tiesāšanās izdevumu piespriešana ir atkarīga no lietas iznākuma pēc būtības, spriedums atceļams arī daļā par tiem.

[15] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 458. panta otro daļu /Persona N/ atmaksājama drošības nauda 300 EUR, kas iemaksāta /Persona A/ vārdā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 2. punktu, Senāts

nosprieda

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 9. jūlija spriedumu daļā, ar kuru apmierināta /Persona I/, /Persona J/, /Persona F/, /Persona H/ un /Persona G/ prasība par tiesību uz SIA /Nosaukums C/ kapitāla daļām atzīšanu, un daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu, nodot lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā;

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 9. jūlija spriedumu daļā, ar kuru nospriests par /Persona E/, /Persona D/, /Persona C/, /Persona J/, /Persona I/, /Persona H/, /Persona G/ un /Persona F/ veikt attiecīgus ierakstus sabiedrības dalībnieku reģistrā;

atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 9. jūlija spriedumu daļā par /Persona E/, /Persona D/ un /Persona C/ tiesību uz /Nosaukums C/ kapitāla daļām atzīšanu;

atmaksāt /Persona N/ par /Persona A/ kasācijas sūdzību iemaksāto drošības naudu 300 EUR.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators K. Balodis Senatore Z. Pētersone Senators G. Ungurs